

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARGA TA'LIM BERISHDA KOMPETENSIYAVIY YONDASHUV

Botirova Mukarram Muydinovna

Maktabgacha ta'lim kafedrası o'qituvchisi

Qo'qon Davlat Pedagogika Universiteti,

Ijtimoiy-gumanitar fanlarni o'qitish metodikasi

(Ma'naviyat asoslari) magistranti **Mo'minov Jo'rabek Zohidjon o'g'li**

Email: @botirovamukarram.gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha ta'limda kompetensiyaviy yondashuvning ahamiyati hamda uning bolalarda muhim hayotiy ko'nikmalarni shakllantirishdagi o'rni yoritilgan. Zamonaviy maktabgacha ta'lim nafaqat bilim berishni, balki bolalarda kommunikativ, bilish, ijtimoiy va ijodiy kompetensiyalarni rivojlantirishni ham talab etadi. Shu nuqtai nazardan, kompetensiyaviy yondashuv bolalarning bilimlarini real hayotiy vaziyatlarda qo'llash, mustaqil fikrlash va samarali muloqot qilish qobiliyatini rivojlantiruvchi innovatsion pedagogik model sifatida qaraladi. Tadqiqotda interfaol mashg'ulotlar, rolli o'yinlar, hamkorlikka asoslangan topshiriqlar va muammoli vaziyatlardan foydalanishning samaradorligi yoritilgan. Natijalar ushbu yondashuv bolalarning nutqiy rivojlanishi, ijtimoiy moslashuvi, ijodkorligi hamda maktabga tayyorgarlik darajasiga ijobiy ta'sir ko'rsatishini tasdiqlaydi.

Kalit so'zlar: kompetensiyaviy yondashuv, maktabgacha ta'lim, innovatsiya, bolalar rivojlanishi, pedagogika, maktabga tayyorgarlik.

Аннотация: В данной статье рассматривается значение компетентностного подхода в дошкольном образовании и его роль в формировании у детей важных жизненных навыков. Современное дошкольное образование предполагает не только передачу знаний, но и развитие коммуникативных, познавательных, социальных и творческих компетенций у детей. В этом контексте компетентностный подход рассматривается как инновационная педагогическая модель, способствующая развитию у детей умения применять знания в реальных жизненных ситуациях, самостоятельно мыслить и эффективно взаимодействовать с окружающими. В исследовании освещается эффективность использования интерактивных занятий, ролевых игр, заданий на сотрудничество и проблемных ситуаций. Полученные результаты подтверждают положительное влияние данного подхода на речевое развитие детей, их социальную адаптацию, творческие способности и готовность к школе.

Ключевые слова: компетентностный подход, дошкольное образование, инновация, развитие детей, педагогика, готовность к школе.

Abstract: This article explores the importance of the competency-based approach in preschool education and its role in developing children's essential life skills. Modern

preschool education requires not only the delivery of knowledge but also the formation of communicative, cognitive, social, and creative competencies. In this context, the competency-based approach acts as an innovative pedagogical model that helps children apply their knowledge in real-life situations, think independently, and interact effectively with others. The study highlights the use of innovative teaching methods such as interactive activities, role-playing, collaborative tasks, and problem-based learning. These methods increase children’s motivation, active participation, and readiness for school. The findings show that this approach positively influences children’s speech development, social adaptation, creativity, and independent thinking. Overall, the integration of innovation into competency-based preschool education is an effective way to improve learning outcomes and support children’s holistic development.

Keywords: competency-based approach, preschool education, innovation, child development, pedagogy, school readiness.

Kirish

Maktabgacha ta’lim tizimi uzluksiz ta’limning boshlang‘ich va eng muhim bosqichlaridan biri hisoblanadi. Aynan ushbu davrda bolaning intellektual, ijtimoiy-emotsional, nutqiy va ijodiy rivojlanishi uchun mustahkam poydevor yaratiladi. Hozirgi zamonaviy ta’lim islohotlari sharoitida maktabgacha ta’limning mazmuni faqat nazariy bilimlarni berish bilan cheklanib qolmasdan, bolalarda hayotiy ko‘nikmalar, mustaqil fikrlash, muammoli vaziyatlarda to‘g‘ri qaror qabul qilish va tengdoshlari bilan samarali muloqot qilish qobiliyatlarini shakllantirishga qaratilmoqda.

Shu nuqtai nazardan, kompetensiyaviy yondashuv maktabgacha ta’lim tizimida innovatsion pedagogik model sifatida muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur yondashuv bolalarda bilim, ko‘nikma va malakalarni amaliy faoliyat bilan uyg‘unlashtirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, kommunikativ, ijtimoiy, bilish va ijodiy kompetensiyalarni rivojlantirish orqali bolaning har tomonlama kamol topishiga zamin yaratadi. Bugungi globallashuv va innovatsion rivojlanish sharoitida maktabgacha yoshdagi bolalarni kelajakdagi ta’lim bosqichlariga sifatli tayyorlash, ularning moslashuvchanligi va ijodkorligini oshirish dolzarb ilmiy-pedagogik muammolardan biri bo‘lib qolmoqda.

Metodlar

Mazkur tadqiqotda maktabgacha yoshdagi bolalarga ta’lim berishda kompetensiyaviy yondashuvning samaradorligini aniqlash uchun pedagogik kuzatish metodi va qiyosiy tahlil metodi qo‘llanildi.

1. Pedagogik kuzatish metodi

Pedagogik kuzatish metodi tadqiqotning asosiy usullaridan biri sifatida tanlandi. Ushbu metod orqali maktabgacha ta’lim tashkilotlarida o‘tkazilgan mashg‘ulotlar jarayoni tizimli ravishda kuzatildi. Kuzatish davomida bolalarning dars jarayonidagi ishtiroki, faoliyati va xulq-atvoridagi o‘zgarishlar tahlil qilindi. Xususan, quyidagi ko‘rsatkichlarga alohida e‘tibor qaratildi:

- bolalarning mashg‘ulotdagi faollik darajasi;
- savol berish va javob qaytarish ko‘nikmasi;
- mustaqil topshiriq bajarish qobiliyati;
- tengdoshlari bilan muloqot qilish darajasi;

jamoada ishlash va hamkorlik ko‘nikmasi;
ijodiy faoliyatdagi tashabbuskorlik.

Kuzatishlar bir necha mashg‘ulotlar davomida olib borilib, an’anaviy va kompetensiyaviy yondashuv asosidagi mashg‘ulotlar alohida qayd etildi. Ushbu metod orqali bolalarning ta’lim jarayonidagi real xatti-harakatlari va rivojlanish dinamikasi o‘rganildi.

2. Qiyosiy tahlil metodi

Qiyosiy tahlil metodi yordamida an’anaviy o‘qitish usullari bilan kompetensiyaviy yondashuv asosida tashkil etilgan innovatsion mashg‘ulotlar samaradorligi o‘zaro taqqoslandi. Mazkur metod orqali quyidagi jihatlar solishtirildi:

darsdagi faollik darajasi;
bolalarning bilimni amaliyotda qo‘llay olish qobiliyati;
kommunikativ ko‘nikmalar;
mustaqil fikrlash va muammo yechish qobiliyati;
ijodiy topshiriqlardagi natijalar.

Qiyoslash natijasida kompetensiyaviy yondashuv asosida o‘tkazilgan mashg‘ulotlarda bolalarning faol ishtiroki, nutqiy rivojlanishi va ijtimoiy moslashuv darajasi yuqoriroq ekanini aniqlandi.

Natijalar

Mazkur tadqiqotda qo‘llangan pedagogik kuzatish metodi asosida maktabgacha ta’lim tashkilotlarida o‘tkazilgan mashg‘ulotlar davomida bolalarning faoliyati tizimli ravishda kuzatildi. Kuzatish natijalari kompetensiyaviy yondashuv asosida tashkil etilgan mashg‘ulotlarda bolalarning ishtiroki va o‘quv faolligi sezilarli darajada oshganini ko‘rsatdi. Xususan, kuzatish davomida bolalarda quyidagi ijobiy o‘zgarishlar qayd etildi:

mashg‘ulotlarda faol qatnashish darajasi oshdi;
savol berish va fikr bildirish ko‘nikmalari rivojlandi;
topshiriqlarni mustaqil bajarish holatlari ko‘paydi;
jamoaviy ishlarda o‘zaro hamkorlik kuchaydi;
ijodiy topshiriqlarda tashabbuskorlik ortdi.

Ayniqsa, rolli o‘yinlar va interfaol topshiriqlar jarayonida bolalarning nutqiy faolligi va tengdoshlari bilan muloqot sifati yaxshilangani kuzatildi. Qiyosiy tahlil metodi asosida an’anaviy mashg‘ulotlar bilan kompetensiyaviy yondashuv asosidagi mashg‘ulotlar natijalari taqqoslanganda, ikkinchi usulda bolalarning mustaqil fikrlash va amaliy vazifalarni bajarish darajasi yuqoriroq ekanligi aniqlandi. An’anaviy darslarda bolalar ko‘proq tinglovchi rolda bo‘lgan bo‘lsa, kompetensiyaga yo‘naltirilgan mashg‘ulotlarda ular faol ishtirokchi sifatida namoyon bo‘ldi.

Muhokama

Olingan natijalar haqida so‘z yuritadigan bo‘lsak, xususan, pedagogik kuzatish metodi orqali bolalarning real ta’lim jarayonidagi xulq-atvori va rivojlanish dinamikasi aniqlandi. Ushbu metod natijalari kompetensiyaviy yondashuv bolalarning kommunikativ va ijtimoiy kompetensiyalarini rivojlantirishda samarali ekanini ko‘rsatdi. Qiyosiy tahlil esa kompetensiyaga asoslangan innovatsion metodlarning an’anaviy o‘qitish usullariga nisbatan ustunligini ko‘rsatdi. Bu ayniqsa bolalarning mustaqil fikrlashida, muammoga yechim topishida, muloqot ko‘nikmalarida, ijodiy yondashuvida

yaqqol namoyon bo‘ldi. Mazkur natijalar L.S. Vygotskiyning ijtimoiy rivojlanish nazariyasi bilan ham mos keladi. Chunki bolalarning tengdoshlari bilan hamkorlik asosida ishlashi ularning bilish faoliyatini kuchaytirgani kuzatildi.¹ Shuningdek, Piaget nazariyasi nuqtai nazaridan qaralganda, faol tajriba va amaliy topshiriqlar bolalarning bilimni chuqurroq o‘zlashtirishiga yordam berdi. Demak, metodlardan kelib chiqib aytish mumkinki, kompetensiyaviy yondashuv maktabgacha ta’limda innovatsion va ilmiy asoslangan samarali pedagogik model hisoblanadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha yoshdagi bolalarga ta’lim berishda kompetensiyaviy yondashuv zamonaviy pedagogikaning muhim va samarali yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Tadqiqot davomida qo‘llangan pedagogik kuzatish va qiyosiy tahlil metodlari ushbu yondashuvning amaliy samaradorligini aniq ko‘rsatdi. Natijalar shuni tasdiqladiki, kompetensiyaviy yondashuv asosida tashkil etilgan mashg‘ulotlar bolalarda kommunikativ, ijtimoiy, bilish va ijodiy kompetensiyalarni rivojlantirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, bolalarning mustaqil fikrlashi, savol berish ko‘nikmasi, jamoada ishlash malakasi hamda muammoli vaziyatlarga yechim topish qobiliyati sezilarli darajada yaxshilangani kuzatildi. Shuningdek, ushbu yondashuv bolalarning maktabga tayyorgarlik darajasini oshirishda ham muhim omil ekanligi aniqlandi. Chunki maktabgacha bosqichda shakllangan kompetensiyalar keyingi ta’lim bosqichlarida muvaffaqiyatli o‘qish uchun mustahkam zamin yaratadi. Kelgusida maktabgacha ta’lim jarayonida kompetensiyaviy yondashuvni innovatsion pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlar hamda raqamli vositalar bilan uyg‘unlashtirish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. Maktabgacha ta’lim va tarbiya davlat standarti. Toshkent, 2020.
2. Hasanboyeva, O. U. Maktabgacha pedagogika. Toshkent: O‘qituvchi, 2018.
3. Ishmuhamedov, R. J. Innovatsion pedagogik texnologiyalar. Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
4. Vygotsky, L. S. Lev Vygotsky Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Harvard University Press, 1978.
5. Piaget, J. Jean Piaget The Psychology of the Child. New York: Basic Books, 1969.
6. UNESCO. UNESCO Early Childhood Care and Education: Building the Foundations for Learning. Paris, 2021.
7. Mavlonova, R. A. Pedagogika nazariyasi va amaliyoti. Toshkent: TDPU nashriyoti, 2021.

¹Vygotsky, L. S. Lev Vygotsky Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes.